

MASARYKOVA UNIVERZITA PRÁVNICKÁ FAKULTA

Právní dějiny

Vojáček

MASARYKOVA UNIVERZITA PRÁVNICKÁ FAKULTA

Integrační tendence v první polovině minulého století

Vojáček

Integrační snahy ve starověku a středověku

- Římské impérium jako historický fenomén
- Středověké pokusy o integraci a integrační koncepce
  - Franská říše Karla Velikého
  - Svatá říše římská
  - integrační tendence v severní Evropě, zejména Kalmarská unie na čele s Dánskem (1397 – 1526)
- mírový projekt českého krále Jiřího z Poděbrad (1462 – 1464)

Integrační snahy v novověké Evropě

- Napoleon I.
- Vídeňský kongres (1815)
  - princip legitimacy
  - tzv. Svatá aliance
  - Německý spolek
- Trojspolek (1882) a Trojdohoda (1892 – 1904)
- II. haagská konference 1907 = dvanáct konvencí o mezinárodním právu v době války

Slepé uličky středoevropské integrace

- hrabě Czartoryski: svazek středovýchodních národů na obranu proti Rusku
- baron Miklós Wesselényi: konfederativní dunajská republika (podobně Lajos Kossuth)
- Ilja Garašanin: balkánská či dunajská federace pod vedením Srbska
- Aurel Popovici: monarchistické federativní Spojené státy Velkého Rakouska
- [panslovanské koncepty a modernější novoslovanství (Karel Kramář)]
- [Mitteleuropa Friedricha Neumanna]

Motivace a cíle integrace

- „*podporování míru*“: vojenský aspekt hlavním cílem
- „*obrana společných hodnot*“: předpoklad každého společného projektu
  - hodnoty náboženské
  - později politické a ekonomické
- podpora „*blahobytu svých obyvatel*“: až v 19. století

Koncepty z počátku 20. století

- především prospěch jednoho národa na úkor jiných
  - novoslovanství (Karel Kramář)
  - Mitteleuropa (Friedrich Neumann)
- uznání práva národů na sebeurčení
  - myšlenka konstituování Společnosti národů
  - Masarykův koncept, vycházející z předpokládané porážky Německa a rozčlenění habsburské monarchie
  - austromarxista Šmeral a podunajská federace

Karel Kramář (květen 1914)

- ústava centralizovaného Slovanského svazu
- monarchie
- Státní дума + Státní rada
- jen velmi omezená autonomie členů

Mitteleuropa (Friedrich Naumann)

- válka = boj o uchování samostatného rázu střední Evropu
- Německo a R-U jádrem Střední Evropy
- důraz na ekonomický faktor
- vliv měl přes volně přičleněné Rumunsko a Turecko sahat až do Arábie, na severu možná i do Skandinávie
- spoléhal, že se po vítězné válce oslabí pangermánské i panslavistické tendence

Druhá skupina

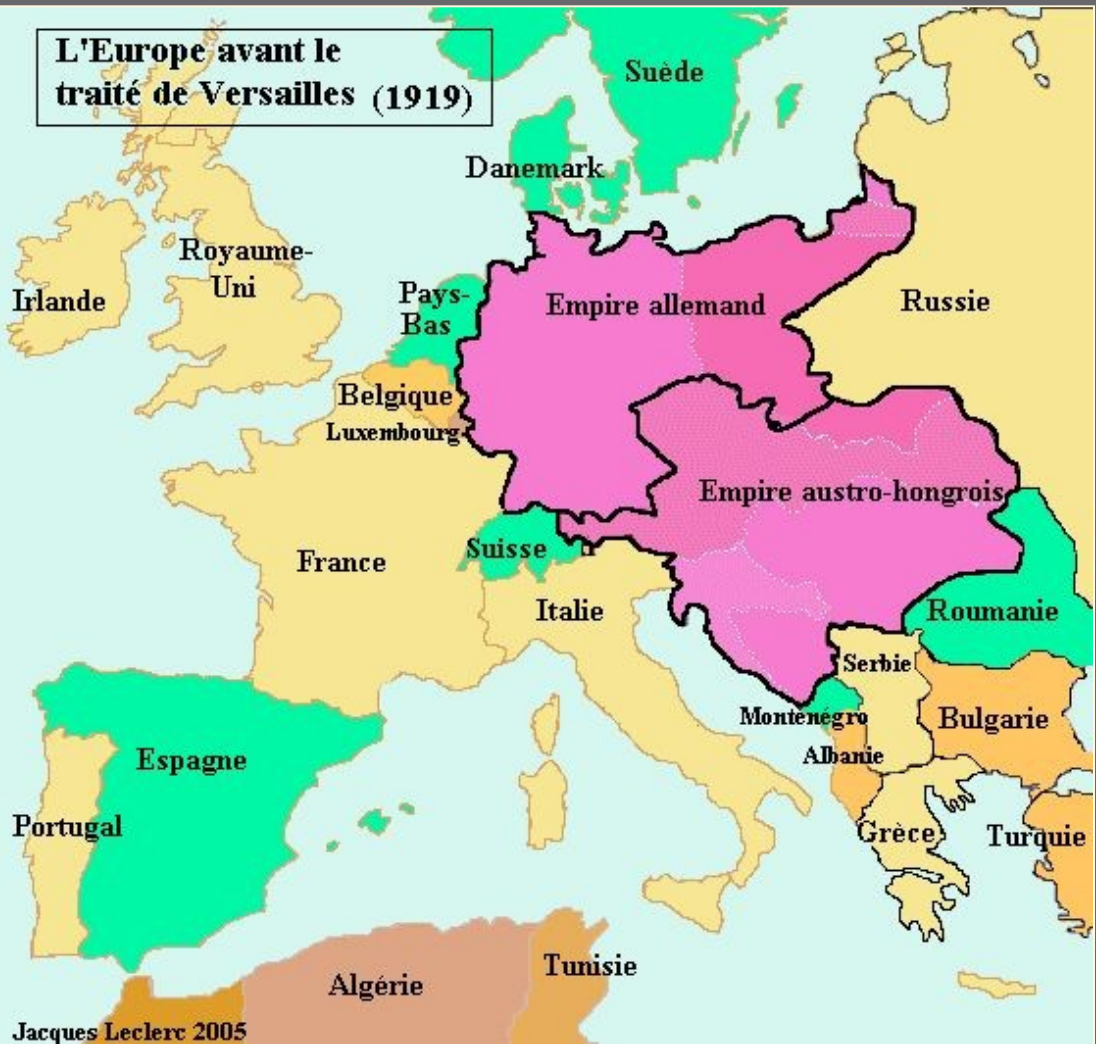
- myšlenka konstituování Společnosti národů
- Masarykův koncept
- austromarxista Šmeral a podunajská federace

Mírová jednání

- Versailleská mírová smlouva č. 217/1921 Sb.
- Saint-germainská mírová smlouva č. 507/1921 Sb.
- Trianonská mírová smlouva, č. 102/1922 Sb.
- Neuillyská mírová smlouva s Bulharskem
- Sèvreská mírová smlouva s Tureckem
- + konference ve Washingtonu (1921 – 1922)
- = versaillesko-washingtonský systém
- součástí i vytvoření **Společnosti národů**

L'Europe avant le traité de Versailles (1919)

L'Europe après 1919

Konstituování Společnosti národů

- iniciativa amerického prezidenta
- USA se nestaly členem
- ustanovení o ní v mírových smlouvách
- Pakt společnosti národů
- malá efektivita

T. G. Masaryk

- nebyl zahleděn jen do problémů svého národa
- příčina válečného konfliktu = německá imperialistická politika
- vyústění = světová revoluce
- hlavním cílem porážka Německa, ne rozbití R-U
- aktivity v Americe
  - Demokratická unie střední Evropy
  - sjezd utlačovaných národů ve Filadelfii
- práce Nová Evropa (samostatný stát + nový systém mezinárodních vztahů)

B. Šmeral a podunajská federace

- východiskem habsburské soustátí jako možný zárodek budoucí federální Evropy
- na konci války: utvoření samostatného českého státu, začleněného do rámce „federativně ustrojené podunajské federace“
- upozorňoval na problematické rysy programu orientovaného jen na okamžité vytvoření samostatného státu
- velmi ostré odsouzení X humanistickým pojetím koresponduje se současným pojetím evropské integrace

Panevropa R. Coudenhove–Kalergiho

- stěžejní prací *Paneuropa* z roku 1923
- rozdělení světa do pěti bloků: evropský + britský, panamerický, čínsko-japonský a ruský
(„*Evropa je posunuta ze středu světa na jeho periferii. Světová hegemonie Evropy je navždy svržena. Kdysi probouzela strach – dnes soucit! Ze své pozice vladařské je zatlačena do defensivy ...*“)
- Spojené státy evropské – **smysl**: eliminovat neblahé konsekvence pangermanismu a panslavismu a také francouzsko-německého soupeření

Konkrétní cíle:

- možnost trvalého mírového uspořádání
- vyřešení evropské hospodářské krize
- ochrana Evropy před ruskou rozpínavostí
- odstranění hraničních a národnostních problémů
- obnovení tvůrčí schopnosti Evropy

Coudenhove-Kalergi, R.: Pan-Evropa. Praha: Panevropa 1993, s. 95:

„Aby se objevila na politické mapě, musí Pan-Evropa nejdříve zapustit kořeny v srdcích a hlavách Evropanů. Je třeba vystavět mosty dorozumění, zájmů a přátelství od národa k národu, od továrny k továrně, od odborů k odborům, od literatury k literatuře. Pocit panevropské pospolitosti, evropský patriotismus, musí korunovat cit národní“

Richard Coudenhove–Kalergi

- **aktivně své myšlenky propagoval**
(přednášky, články a knihy, osobní kontakty)
- politická revue Paneuropa
- zdrženlivá podpora evropských státníků (i TGM)
- dokázal vytvořit celé hnutí: Panevropská unie (1923)

Panevropská unie

- zpočátku na území Německa a bývalého R-U
- 1924 Francie (ministrský předseda E. Herriot)
- 1926 ve Vídni první panevropský kongres
- záštita i dr. Edvard Beneš
- stanovy Panevropské unie (ústřední rada řízená R. Coudenhove-Kalergim, předsedové národních sekcí)
- **československá sekce** Panevropské unie (1926)
- druhý a třetí kongres Panevropské unie

Projekt Aristide Brianda

- aktivní liberální francouzský politik
- účastník prvního kongresu Panevropské unie;
v roce 1927 čestný předseda
- impuls z X. zasedání SN 1929
- návrh na vytvoření Evropského federativního svazu = pokus uvést panevropskou myšlenku v život oficiální cestou
- **Memorandum o Panevropě z roku 1930**

Memorandum o Panevropě z roku 1930

- zveřejněné v den zahájení II. kongresu Panevropské unie
- „morální evropská unie“, schopná čelit hrozbám
- více než přátelská spolupráce – Spojené státy evropské
= regionální společenství Společnosti národů
- institucionálně: Evropská konference + Evropský výbor + sekretariát
- akcentoval politický aspekt projektu
- proti Německo + výhrady i z jiných zemí

Kritické výhrady

■ kritici Coudenhove-Kalergiho:

- vychází z některých nereálných předpokladů = vyloučení VB a SSSR
- financování projektu německými penězi
- sídlo ve vídeňském „habsburském“ Hofburgu
- jen prosazování Naumannovy Mittelevropy jinými prostředky

■ kritici Briandovy evropské federace:

- obavy z přílišného posílení francouzského vlivu

Dílčí integrační a odzbrojovací pokusy z dvacátých let

- projekt dunajské federace (Oszkár Jászi)
- Malá dohoda
- tzv. ženevský protokol (1924) – odmítnutý VB
- Locarno (1925; Rýnský garanční pakt)
- Briand-Kelloggův pakt (1928)

Dílčí integrační a odzbrojovací pokusy z dvacátých let

- německo-rakouský pokus o celní unii (1931)
- odzbrojovací konference 1932 v Ženevě
- Organizační pakt Malé dohody (1933)
- tzv. pakt čtyř – Francie, Itálie, Německa a Velké Británie (březen 1933; B. Mussolini)
- porozumění s SSSR (1934 do SN)
- **koncept Milana Hodži**

Středoevropská federace M. Hodži

- Střední Evropa = pásmo mezi Německem a Ruskem
- *„federalizované stredná Európa je jednou z absolútnych nevyhnutností nového povojnového usporiadania“*
- *„európsky mier spočívne na konštelácii: Francúzsko – Nemecko – nová stredná Európa“*
- podstatou sblížení MD a států tzv. Římských protokolů (tj. Itálie, Maďarska a Rakouska) + případně pobaltských států a Řecka a Turecka
- spolupráce se Západem + uzavřít dohodu s Německem

Federace ve střední Evropě (1942)

- věnoval se i problémům ústavního uspořádání a politického systému
- čtyři slovanské a čtyři neslovanské země:
Bulharsko, Československo, Jugoslávie, Polsko, Maďarsko, Rakousko, Rumunsko a Řecko;
případně i Albánie a Turecko
- republikánské uspořádání (= problém)
- hlava soustátí = tmel, prostředek vytváření společné identity